Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вІашогІкхета!

СЕРПАН

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГІАЛГІАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

(«СВЕТ») Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР

Газет арадувл 1923 шера денз ● ШИНАРА, 8 декабрь, 1977 шу. ● № 145 (5812). ● Мах 2 сап.

ИНТЕРНАЦИОНАЛЬНИ ДОТТАГІАЛ

«Тхо кІаманта юкъерчв моастагІала, кхаьмаш шоай доаькн гонагчу хьермара дуьхьала да. Тхо дуьсен хьалхьанта мехкера интернационалистиг лаьннна В. И. Ленина. Ше хьаькхелаьча дезиг цкй интернационалин деккар дІзгза кхоачашцеш хьайоагІа Советски Союза Коммунистически парти.

Хетаргахьа, цкй Дайче, цун аренаш, ше вен моттиг, цкй мехкера ких безаьрзн доаькхаГІа цкьанка а хІама лаг. Цкй Дайче хотьаьн-тоаьчв, цун ких чІоагІЕвна, цун бокъан айбена дагьа лаьцарах доаькхаГІа ерзз дал. Иштта уйлано хьагоІ» советска сага цкй Дайченнара бевам. Сийлахь-бокъаьчв Октябро хьаькхала, социализм хьалъеча хаьна чІоагІЕвна советски патриотин а вайна карагІдувла гІулакхзан дуьхьуьна хьаьст, коммунизмата бодаьчв маььЕаГІа доаькхан ваьй котаьонан боьхкарчхьара боьл тешам.

Советски патриотизма иьз тоХанах цкьа чакхдаькка Іайнабен, ше вахара чІоагІаьцн хьаЕоагІЕнга дуьхьаьна и ткьаьнгаьл цо. Из кьаьста гучадаьлар Сийлахь-бокъаьч Дай-мехка тІом боьла хаьна, Советски ваьна гойтачу турпалаьо, Дайченна, партена хІаьнца уж мугІаьцца хІаьрго цец а дьаьхал хІаьо ваьн а доаьх дозриг дуьне.

Советски патриотизма иьгтера бокъана а интернационализм. Вай Дайченна гитлеровщина хьоранг тІаьтесса хаьна из кІайна а кІайна Октября карагІдаькхар лоредг оьрнагІа бІьлар. Советски Союз моа дІахьна хІаьхьий виьхьаьл. БІаьхьа, моастагІчоь цкой эьмьсара Дайче мугьаьмьхьаьчв цкой деккар чакхдаьннарг лаьхІаьнгар цар. Фашистий дуьхьа пІаьлаьрг кхидоле мехкаьн, кхидоле хьаьхьан дакар цкой интернационалин деккар а лаьрзІа гуьч мугьаьлаьрга дуьхьа цкой сиюнн дІедаьлар вагарш болча советски хаьна.

ТІом кхаьхбаьнначуьра тІеьнагІа хьаьтакар социалистически содружества лагерь. Цкой интернационалин деккар кхоачашцеш советски мехкаьн, цкй партеш социалистически мехкий кьаьхьегамхоьта, цар партешца шерра дІаЕоаьнйгг коммунизмин хьаьлара, КПСС XXV съезда решенеш кхоачашцеш цкьанкъаьнгаьл нерзаьГІаьзарга. ишт, хІаьта доттаГІаьна из Іома а ю.

Цунна доаьг тешна да цкй республика кьаьхьегамхошца вошна доаьна Венгерски Хьалха Республика Комарански областин вайнех ювьг лаьр гІулакхзан. Вайнга-кист-кьаьта иуз венгерски коммунистий, комсомольий, а промышленна представитель а корта бокъана боьлхо а стратегически мехкий а дешарзчо, фотомонтажаш дІа-ювьг архитектор, социалистически содружестванна карагІдаькхарчо, пикагІна опыта пропагандаш ярс, газетатий цкьанна гІулакхзан лелаьрзо кьаьхьегамхой интернационалин уйлаш боьлш хьаьлаьхьарг доькха гІо ду.

Дуьхьа а йоаьлаш вайнга енаьр Польски Хьалха Республика кунгалдаьча партийин боьлхой группа. Царна ца йІобозийтар республикера партийно-политически боьхкан лелаьберг боьл, цун формаш нетодашш. Царна хьаьхьагІа бар Монголски Хьалха Республика партийин боьлхой. Иштта вІашш лелаьдеча гІулакхех боькъа вайна боьл шинна а оагІонна.

Хьаьхьувш боьлгІаьча вай мехкарча тІеьхьа интернационалин доттаГІаьл дика гу вайна дешарга золеденешкн, шкьашца вІашшгІеннаьча интернационалин дотта-гІаьл клубашца бечн баьлкха, вай мехка а социалистически мехкий а дешарзчоь, цар а вІашш доьзийт шеаьнта кхуьлийтаьча хьаьхатанна. Цар а вІашш доьзийт шеаьнта карагІдаьннарга.

Цкой Дайче доаьзув доькнаш чІоагІа езаш а кунца цкьанг бевна интернационалисташ шоаш боьлг а дІаьхьаьнар советски мехк Сийлахь-бокъаьчв Октября 60 шу дикар дедаьча хьаьна.

Советски хьаьхьий цкой Дайченнара бевам, цар де лерІаьрашн хьаьнтаьги цаГІаьм хьаьр белгадаьнд СССР кердаьча Конституце тІа. Цу тІа боьх социалистически общество — «из боьхонца тоаьевна социалистически обществин отношенеш боьла ерриг наьсеан социальни слоьшн гергаьнарга, дерригача хьаьвийн народностийн юридически а фактически а кийсо хьаьхьа, цар вежарвоьхьа цкьанна гІулакхзан лелаьдар лаьрда тІе мехк ворг-да исторически общность — советски хьаьхь — цкййна чуьхьа хьаьхьанта общество.

Из — кьаьхьегамхой — патриотийн интернационалистийн — боьхкна организованность, идейность боьлаш, лаьхьа сахьтаьм боьлш боьла обществоьн».

Советски патриотизм хьаьрдаьнна бункьн белаш а пролетарски интернационализмна. Коммунизм хьаьчча кердаьча толамаш доаьхьаьн, цкой Дайченн экономически а моьхь лорабогар а иьз чІоагІЕвен советски мехк аьтарга хьаьхьа кхоачашцеш цкой интернационалин деккар. СССР-е коммунизм хьаьлаьр из дуьне революционни прогрессан, ерригача адамлен прогрессан дІаьхьаьн йиш йоаьш цкьа дІаьхьа да.

Дайченна, пролетарски интернационализма принципанта мугІаьцца хьаьгІа боьхьонна даьна тешна ка обществена дуьне хьаьгІаьна доаьна ца кхоьеш хьаьгаьн хьаьна, производственни отношенеш тІаьнйна социалистически деккарашн кхоачаьн а «технологиьн а дарц, бергаьчу балха эффективность дикьаьн йІаьра тІеьхьа вай дотгаьгІу кхоьсам.

«Коммунизмна боьдна ваььна тІаьра исторически рубеж» ялаьна цкй статьи тІа КПСС ЦК Генеральни секретарца, СССР Лаьхьхьарча Совета Президиумн Председатель Л. И. Брежнева аьннад: «Социализмо дотгаьйаьлаьр мехка боьлонца дай хьаьрах боьла советски ваььна уйла... Социализма кадрашн хьаьхьарга лаьстеш, цкой ваььна а дика дІаьттар берриг кьаьхьегамхой. Уж ба партийнийн хІама кІоагІа доьзийтар, лаьхьа политически сахьтаьм кердаьхьар доькъаьр хетІаьна уйлеш органически воьшта вІашшгІоьнаш боьла нах...» Иштта боьла ваььна кьаьхьан тешаьстен бІаргагу вай стоьр боьхьонна боьла демократиин, партен хьаьхьен бохарг-боьлна хьаьнгІо, берригача советски ваььн ас лерІаьрашн цар хьаьнтаьн ваьйн доькъа.

ХІара советски саг дехкарийла ва вий дешарна, гоьзалаш, ше да кхоьеш творически кьаьхьегарча советски гражданин», боьхонца боьла цкй Дайченн воІе тешаьнг интернационалистн ше хьаьр дьаьхьаьх.

ЮБИЛЕЙНИ ШУ ТОЛАМЕ ЧАКХДАКККХА!

1978 шера март бетта чотах

Пайнеьтка хьаьлаьрча шин шера ваьн хьаьл дуьхьа хьаьха кхоачашц а ва. ІІІинз март бетта хьаьлаьрча декада чотах кьаьстаьн да «Грознефть» производственни объединенне лаьнна. Цунна лоьмкх ІІІеьнаьнгІ ІІІеьнаьнгІ, инженераш а, ваьгІаш а, сеьмкан, цкьаьнгІ а ю.

Кьаьстта ялаьн доьл уж бакдаьн «Путь к коммунизму», «Красный пахарь» ваьна колхозашца, «Шелковской» комсий совхозе. Ерриг техника 23-на декабрь кІайтьъ боьккхьаьГІа да районна механизаторашца доьшта хьаьлаьтта отдаьлг доькар.

* * *

Юбилейни шера ІІІаьнйна шуьра боьккара декаьрзн ІІІеьнаьнгІ-ІІІаьнаьнгІ-ІІІеьнаьнгІ-ІІІеьнаьнгІ ІІІеьнаьнгІ-ІІІеьнаьнгІ-ІІІеьнаьнгІ-

Ираз далха Закон

ВАЙ ВАХАРА КЕРТТЕРА ЗАКОН

Советски кхаллаьхьа бокъонаш кхы тІа чІоагІаьчо и дуьхьа ца хоьшшиъ тІаийца СССР керда Конституци.

Вай дахарехьа Керттера Закон тІаккха хетаьв митингаш, собраниш хиннаш тха районе. Цяца дукхаха кхаллаьхьа кхаьмабаш дер кердача Конституцеца поъаш чоагІа ракьа хилар дуьнаш. Иштта поъаш кхаьмабаш деш цар белгалдаккхар вай Коммунистическ партии Советски правительствоан кхаллаьхьа еча йоькхочуьнца дика болх беш, лаьмаш хьаькъеннаш толамаш доахкаш жоп дуьсалаш.

Кердача Конституце 35-ча статьис дерриг дуьненна дІаьвайтаг советски кхаллаьхьа маЛаш лаца пайеса бокъонаш йолаш. Мичеб цу тайнера кхаллаьхьа бокъонаш йоьа моъх? Дуьхьал вай мелха мара ян кхаллаьхьа иштта бокъонаш. Цу хьаьнца хиннад, «ТІаІар стуа кхера бича тол, ка цІа деш а маьхьарбогІаьр». Уж тешаш тІаІаьн ялаш хаьжа, таханарча вай хьаьнца тоаш дац уж.

Суржженски районе кхаьмаьхь хиннарг хьаьхьг промышленности, культуьнаьнг, культура учреждениешка. Районе лоарХІаьнг ешайеш ца: хьехархо Моаллатова Мариен, «Знак Почета», орден лелаеш йеха доькрка Озадоева ПаьхІаматг, ВЛКСМ райкома секретаьр Сайнарова Сатина, лор Алмазова Мариен, иштта кхьбарашо. Цар а ешайеш, иштта районе кхы дукхаха кхаллаьхьа а дожкиъ дашъа лоаш КПСС ХХУ съезда соцнемаш дахаре чакхаоаьчеа. Деза дегнаш аьхьаьчеа толамашца белгалдаккхаргда дика дамаш а хиннаш дІаьттад вай Октябрь революцин 60 шуьйлаьчеа. Иштта поъаш кхаьмабаш деш цар белгалдаккхар вай Коммунистическ партии Советски правительствоан кхаллаьхьа еча йоькхочуьнца дика болх беш, лаьмаш хьаькъеннаш толамаш доахкаш жоп дуьсалаш.

Кердача Конституце 35-ча статьис дерриг дуьненна дІаьвайтаг советски кхаллаьхьа маЛаш лаца пайеса бокъонаш йолаш. Мичеб цу тайнера кхаллаьхьа бокъонаш йоьа моъх? Дуьхьал вай мелха мара ян кхаллаьхьа иштта бокъонаш. Цу хьаьнца хиннад, «ТІаІар стуа кхера бича тол, ка цІа деш а маьхьарбогІаьр». Уж тешаш тІаІаьн ялаш хаьжа, таханарча вай хьаьнца тоаш дац уж.

Суржженски районе кхаьмаьхь хиннарг хьаьхьг промышленности, культуьнаьнг, культура учреждениешка. Районе лоарХІаьнг ешайеш ца: хьехархо Моаллатова Мариен, «Знак Почета», орден лелаеш йеха доькрка Озадоева ПаьхІаматг, ВЛКСМ райкома секретаьр Сайнарова Сатина, лор Алмазова Мариен, иштта кхьбарашо. Цар а ешайеш, иштта районе кхы дукхаха кхаллаьхьа а дожкиъ дашъа лоаш КПСС ХХУ съезда соцнемаш дахаре чакхаоаьчеа. Деза дегнаш аьхьаьчеа толамашца белгалдаккхаргда дика дамаш а хиннаш дІаьттад вай Октябрь революцин 60 шуьйлаьчеа.

Октябрь сийна доаржаьнца социалистическ кхы митингаш промышленнорста предприятиешта юкъе хьалхарг моттиг яьккхаргда цар коллективна КПСС городской комитетан горкомоьхоеан дипломаш деанна.

Кьаьстта дог ІІоьхьанца ба кхоьле коммунист Чахкиева Фаи керте латтА № 1 йолча ваьхьА йоттаьчеа бригада болхьой. Таханн ду бригадина луш ца ва парте горкомен горкомоьхоеан 1-ча степенна диплом. Кхыча бригадаш тІеннаш дарех чоагІа хьогІий бер.

Завода коллективе балха тІе даьхьа толамаш оргиргна коллективо белгалдоаш. Из вахара бугтаьчеа а тхина дІаьттад цигІа, ваьхьІаЛуьхьа кхоьнча болхьолоца хьехтан балара хьаьсане.

Дукха ца йриашш № 1 йолча бригадг кхоьнца комсомолерг бІаьккхаЛ. Уж ба Мамиргова Маьлиьат, Озадоева Хьаьн, иштта кхыбарашо. Бригада болхьолоца оргаьнца а хьоькъашш-м шоьш хиннаьна тайнера дакъа да.

ХІаьнг бригада кхаьзгамной ТІаьнйеча социалистическ дехкарех шоьш дика лоарХІабарца дог ІІоьхьанца ба. Уж лиьа толамаш даьхьа бригада торо хІаьдитер бригадаьнга юкъе цергга ІІоьрЖаьнца социалистическ хьаьо. ЗоагІчеа бесса бригадина кхаьзгаьнг. Балха оьмт дикаа хиларо, производственни дисциплина та техарго, иштта хьаьсане.

Цу бригадина то торо хуьлийг Фая Уличевна дог ІІоьхьанца.

Тамара ХАШАГУЛЬГОВА,
КПСС Суржженски РК инструктор.

МАЬКХ ЕЧА ЗАВОДА ТОЛАМАШ

Сийлаьча Октябре 60 шу дІаьвайн болх КПСС ЦК соцнемаш чІоагІа дог ІІоьхьанца ТІаьйнер МагІаЛбикерча маьхьа еча заводе коллективо. Цунна мотт а дуьй лаьрда лаьхьарг. ТІаьйнер по нятилетка хьалхарча шиъ шерра план 7-гІа побобр. ТІаьйнера. ТІехдика толамаш даьлер коллективо 10 бетте программе а хІоьчаьчеа а. Завода болхлоца продукци маьхьалаьхьарца план 105,4 процент ахкаьчаьчеа, цунна совгІа 190 тоьн маьхьа-будочкаш яьделлаш арахийцай, ТІаьта ду коллективе хьаьсгаьнна оьсарле 105,6 процент хиннаьй ду юкъе.

Октябрь юбилей гергаьчоьнца завода коллективе торжественни собраниш лаьр. Цу дайнаьчеа тІаьра болхлочуьнг сийрделаьнчеа кхы тІе оьмаьчеа ца хаьа даьлер. Цунна ешаьчеа ТІаьйнера. Цунна ешаьчеа ТІаьйнера. Цунна ешаьчеа ТІаьйнера

ДЕРРИГАЧА ХАЛКЪАЦА ЦХЬАНА

(СОВЕТСКИ СУДА СИСТЕМА 60 ШУ ДИЗАД)

60 ду дыкмад Сийлаъ-Бийчаъ Октябрьчин социалистечески революце Россе буржуазиэ-помещиен суда системе дайаьнна.

Іаьнаг ба деллачул тІехьаг-ІІа кхьаьнна суда метта шиг революционин суйне хьаьг доЦелаш пролетариат.

Советий Федерацин Іа 111 съезде В. И. Ленина белгалдаш буржуазиг суда хьажкъа: «Советски Іаьхьо дир ерригача пролетарски революцина дьаьча висметарна аьхьарца ма ду сахьаьт йохьийр. Кхьаьнна суда реформа а ма ею, ца сахьаьт ма йохьийр ахан ІоІаьрг дитйайе. Вий ма, дарца кинъ ЦенцІер йоьхьна йоьхьа кхьаьг суда».

Суда йоьхьа Советски Іаьдалаг ерригге хьаьдаьнна 1917 шерна 22 ноябре (5 декабре) РСФСР Хьалха Комиссарийн Совета тІаьйна № 1 йоьхьа Декрет.

Советски суд хьаьг ди хьаьрхі йоьх.

Суда йоьхьа № 1 йоьхьа Декретаг, йоьлларг ЦІи йоьхьаьнгІ уж хоьс а, хьалха ерригге суданц ІаьхьІар. Керда суданц вІашагІйойтта еанц ит демократиэ-хоржамийн ларг-ІІа тІе, хьаьг революцийн эьхьеи революционин системе, нагахь санна уж революце декларашта дуьхьала дезе, хьалха лелаьеш кхиина 1917 шийн дарда тІе кхетаде дезар дешаш.

Декрета тІе хьаьгойтта бар системи суда системе вІашагІйойтадеш йоьхьа йоьхьаьнгІ, пролетариата паччахьаьхьий йоІам.

Кердана суданца хьинаг тІе хоьс пролетариэн паччахьаьхьаьн ерригге функций кхаьчаьнна, суд еча дуьхьа кхьаьгаьлой юкъеъоьшу йоьхьа йоьхьа суданц хилар ларе:

Чоьхьаьнна дучех хелхьаьнна юкъаьчен чурчан хьало, кхьаьстта гражданскин тІемех кхьча мехкий катеренийн кхьо, ліаьдехьар хьаьстта тІоаІІа дисциплина, аьхка порядок оттаделга, революционин законость чоьаІІаьнга. Цунца дуьхьаьнна боьхьлоьр ахархойн депутатийн Советий VI Ерриграсийн Чрезвычайни съезде 1918 шерна 6 ноябре тІеэйнарг «Законаш йийса лелаьрехьо» йоьхьа лаьхьІа социн.

Социалистически законность чоьаІІа лелаьеш — из В. И. Ленин белгалъ советски правосуде лоьрхІамеи принципех ІаьІ.

В. И. Ленина оттайна суд вІашагІйойлаьра а цун балха а кхьйола керттера принципашца: суйлахой харжар, судехой шоай чоьлаьгІа хилийн закон чоьг чаьгІа цаьр ма дарц, суд коллегийнаьн хьалха заседателаьца дакъа а лоьнаш елга, берригаш а закона хьалхьаьнна ильатарна боьхьонаш йоьлаш хилар.

Кьонча суйстеи паччахьаьхьаьн судийн юстице кхьйолча оргийийн бола вІашагІйойхьаьнна бокха йоьхьІан боьлаш хилар, революцийн ма-хьаьнгІе а кхаьн РСФСР юстицин Хьалха Комиссарийн (НКЮ). Цунца ІІаьмаьлдаш судаш, революцийн трибуналаш, слаестес, бежи бира, защита оргийийн вІашагІйойхьаьнга, царна кхаьгІдеаьгІа.

Цуа соьгІа НКЮ центральнех учреждений бала тІе кийсаьшу хиина правоан дешаш тоьлам бол кьестадора, юридическийн бола, лейин бола бокъаьнгІ мотгийаьнгІ тІеаьхьаьнна доаттабора, къаьстта кхеранг доьла ІІулаьхьерна кхаьг дех дуьлаьшш тоьлар, кІаьта бокха бола бар уж законодательн акташ хийчьаьшш царна редактировать дезиг.

В. И. Ленина чоьаІІа терхо йоьра НКЮ-н цун оргийийн балха, ліаьдехар боьхьонца революционин, контрреволюционийн тиш-тайпанца дерригаьнаторашшех, кьаьз а гоьнг, доьргаьшшех а йоьла суй хьаьна практически ІІулаьхьаш чаьхдоьхьІаг.

СССР вІашагІйойлаьр, керда экономически политика хьоьхьйолаьрг, боьхьаьн кулгаьрг тІаьлаьрг ліаьдийтер мехка паччахьаьхьаьна общественийн дерригача доьхьоьшш законость чоьаІІаьгІа.

Из эгнера хьалха хьаьгучаьнг-дийлар советски законодательство ліаьо дегІаьлаьдаьрна. Цу хан-кьаьз тІаьйнар РСФСР судоустройствах йоьла Положение, уголовни, гражданскин процессин, хьаьстаьнна, боьхьонаш кодекс, цьаьйола нормативийн акташ. Белгалдаьр хьоьшшаьн хилар суда системе, керттера тоьлам кьаьлаьра судийта, тІаьхьайтар, тообуьйнийна (военни-транспортийн) кьестадора аьлха шоай тайпара дола дешаш.

1924 шерарча хьалхьара сесийн юкъаьрча Конституце оттадар революционийн законость чоьаІІаьгІ дуьхьа СССР Лаьхьаьра суд хьаьстаьнна. Цун декъар дар керригачь мехка-ьлан тайпара законность ІІаьшшелга. Цунца тІеэйтаьгІ айдар 1924 шера СССР-н юкъаьн республикийн судоустройства Лаьрдий. Цар чоьаІІаьр берригача мехка судоустройство демократически, цьаьн бо-кьаьнах лелаьеш а уж ерригача республикийта юкъара а ахначчьаьшшаьн ерриаьшшаьн а Бодга.

Цу хина деш суйа системе хуьнаьлдеш, оргийийн тоьлуш ІаьелаІ, бакъда, «керттера дола» кхьаьг, кхи структурин реформатийнех принципашца хуьнца да дуьн хьалдеаІІа.

Хіаьна СССР-е я районийн городскийн хьалха судаш, автономи областийн кьаьнаг ерриатийн, областийн, краьйн, городской суданц, автономи республикийн Лаьхьехьарг суданц, союзин республикийн Лаьнеьлаьрг суданц, СССР Лаьхьехьарг суд.

СССР кердаьн Конституце тІе я правосуде принципийн шерра системе: суданцийн хьалхьа заседателаьнца хоржаьш хилар шоай хьаьрхьхойте а доьзна хоржаьна оргийийта хьаьлаьнна бекхоьхьаьнна хилар, уж шоай лоІамаьгІен законо-жкар мара а дер ёаьнш йоьлаьнна хилар, судебни лелаьш гуччьаьна кьестадена, дешаш коллегиально мара ца дуьшшр, суд кьаьг метталга елга, бекхеевтуьйе защитник лаца бокъо хилар, суда хьалхьа берригга гражданаш кхьаьгера бекхоьхьаьнна хилар, судашца общественийн обвинителашца защитникашца лаьхьа лоьшкІа.

СССР кердаьн Конституце судей белгаьгІа социалийн принципашца чоьаІІаьнга 1936 шера хиннирчу тІаьра хьайолаьгІаьр а правосудиеъ советски законодательство 60 шера мел ІоьаІІа лелаьдер лоьрхІамеи хоьшшаьн а я.

Керда Конституци тІеэйнарг ліаьгІаьгІо хьалха юкъаьра оргийийн паччахьаьхьаьнга, дегІаьнна социалийна хьалхьара суд вІашагІйойлаьра а цун балха а принципашца тоьлаьна 1) законо-правосудие демократически принципашца ліаьо а дегІаьнна-ьеш ліоьаьгІаьгІ хилаьра, ка-бокъаьнца хьалха хилаьра.

КПСС ЦК майкий (1977 ш.) Пленумге къаьмаьл деш ФОВетски Л. И. Брежнева белгалдаьр: «Керлаьчь Конституце вай дитта лела советски законаш ліаьдехьар хьайолаьгІ ІІаьлаьгІ ліаьдехьаьгІ ІІаьлаьгІ ІІаьлаьгІ ІІаьл

Фокусан дехьаго

Таханн Финляндн кортамукъа ялар хьаххайкадаеча дийнахьа деиз 60 шу дуз

ВIАШИ ТЕШАМ ХИЛАРИ ШЕРРА ЦХЬАНА ГIУЛАКХАШ ЛЕЛАДАРИ

Хlаваарча советско-финляндский юкъмоттаца хьалхьа АПН политическ обозревателца С. Беглова дийна мелхо хаттара жоп делар Финляндие кхаьна мехкашкарча Гlулакгий министра Пааво Виноренна.

Къамаьл дIаделлалаьнна хьалхагIа министра дийцар Сийлахь-боккхача Октябрьски социалистически революцие 60 шу дийнаца хетадаьна дешнаш дуьйцаш дувзаделле дукха ха йоацаш ше Советски Союзе хиларах шийна кетадешнаш.

«Тоаба хьалхенна хьаьделлелларг—ялар министра,—шу юкъа Советски мехко дахьача доккхийча тодамий сурт. Нагахь елана шиа мехк мичара хьаболабелиаб а хьежаш, шуна ца йийзаш хилоацаш терхьал а йина, карантIаьнчарца, белгиталла, цепвоихкиаш да. ВовгIаьмера хетача мехкий дукха ха йоацаш ше Советски Союз пIей лелдеча ыхьа хиларо бохьонца бакъду дуйен хилхьаьдо ювьаьрг цуьн мехко ваторчет бокъна хиларх.

Ховш ма-варра, уьх шера Финляндие а белгалдоаьхьа деза ди — ший кортамукъаьнан 60 шу дизар. Шин мехко цхьана боаьлчо историческ опыта корттера лоархIаьн сеиях дитт ыхьа дахьа хеттара жоп хуьл, министра дагалохийтар уьх шера ма ней бетта президент У. Кекконен официальн виитаца Советски Союзе варна дувзаделле кулгаш кхаьчи, уьх тIехьарча нташ шерашка советско-финляндски юкъмоттиг доIлар, тайп-тайпара социальн системаш йоаьл пачахьалхенашца юкъе лелдеча дувзаделле оагIон ше кившаш министра П. Виноренна белгалдаьхьаьнца, шоашта хьесстра дика хетар вIашин тешам хилари шерра цхьана гIулакхаш лелдарг доагIа. Цунна йоаьл чоагIа лард я 1948 шера дах доттагIаца, цхьана гIулакхаш леладаре, вIашин новкъостаца, даьра хьажъ хьаьрг Договор. Цу договоро тешам ду, дуьнен хилхьаьнта юкъера гIулакхаш бе-бена оагIорахь лесташ хуьле а, вай хьаьнна леладу гIулакхаш вIашин пIейле йоаьл тайпара дегIаьхьарчхьарца.

«Уьх тIехьларча шерашка рацца хинна белгалдоаьхьа оаьа — ялар министра—вай мехкашца юкъера торговаи дегIаьр бодарамагIен тIа-тIа пIейлеанIен леладу хилар. Цхьана леладу экономически гIулакхаш дегIаьдахкара хьажъера доккха хIама да Коствинуьмсен горно-обогатительн комбинат хьалхара хьажъхьеьв ях хинна соглашенин ахочитIаьр. ТIаккха, юхьера а, гонна хIинкера хинна вай юкъмоттиг тоаьлуш дIаьхьара керттерча лоархIаме да 1990 шерага кхачкалин цхьана леладу торгово-экономически, производственни, IаIма - техническ мишленна. Цхьана хьаьделлелларг кIоардарен программина уьх шера кулгаш кхаьр. Финляндие экономическ хьалта диллача цунна лоархIаме да, Советски Союзанца торговли хилдаша цецвуш хилар, кхьеста а Малайзиен мехкашкара торговли дегIаьнера тешам лаьгIлуча хьаьлаьцкъ.

Советски Союзе Финляндие лоархIаьнна дикъа лаьаьд Европеьрчоаьнен совещание кIеаш хьоачалтIаьна. Хельсинкин барт вIашIелькIаьларо фу хьажъ ин ыа Европа ерриагна политическ климата? Цу хьаттара жоп дуьйцаш, министра терхьам тIаьвдайтар, цаи оагIо совгIа ха хьалхагIа Хельсинки кулгаш хьаьдо Европаьрчоаьнен совещание ТIехьарг ахт хьоачоаьна лаьрхIа. Цунна лоархIаьнна тарра цхьа совга дуьхьала а белгалдоаьхьа кIаьр. Дуьхьа ца хьалтагIа деиз хьийгача кьих хьаьхинкар лоархIаьнчу болча цо ваттта ду цхьа лаьмна белгалдаьр европейн пачахьалхенашца юкъмоттиг кердa эмна дIайоаьнна хIар а. Вай доаьлаьна пачахьалхенашца юкъмоттиг пришлаьна совгIа кIоарвалле чIоагIъаьрен цхьана леладу гIулакхаш дегIаьдалаьрен шерра программина тIайоаьн документ. ТIехьарча ахо чуоаьл экономически, торговли, гуманитарен сферашца пачахьалхенашца юкъе лелдеча бухьамашта доагIаш доаьл дуьйцаш хилар. ДIадаьа пIи шу — вI хьаьдо виноаьлен ярх сов лоаьн ха я, хIана аьчча ТIехьарча акта хьаьдо лоархIаьнчарца вахкъеш хIаьн хьоачалъе дIайоалаьнчу марр яц. Цхьаьбакъа, шеко йоаьлаш, аьа йина я, пачахьалхенашца цецвуш хилар цхьана гIулакхаш леладаьн Европеьрчоаьнен кхеравалленн цхьана леладеча гIулакхийн лелашта йоаьл Совешаьнна бохьаь доаьнна кIоарг а доагIа. Цунна йоаьл чоагIа лард я 1948 шера даь доттагIаца, цхьана гIулакхаш леладаре, вIашин новкъостаца, даьра хьажъ хьаьрг Договор. Цу договоро тешам ду, дуьнен хилхьаьнта юкъера гIулакхаш бе-бена оагIорахь лесташ хуьле а, вай хьаьдо леладу гIулакхаш вIашин пIейле йоаьл тайпара дегIаьхьарчхьарца.

Белгаде вIашIелькIийттача ялар чакхъаьхьча хельсинкин договоранца тIа оттаьв принципаш сихлгIа кхоачалъе вIашин кулгIайтарйоаьл йоаьл масссех предложени Цу тайпара, тешаьнна йоаьл йоаьлаш да. Уьх договоро дIаьо йоаьдна кхиа а иергтера лоархIаьнчарца кургхлар. Цхьабакъа, уьх хьоачалъе хилдаьнна ха хьаьдо. Хьаьнна ца йина. Европеьрчоаьнен совещанна юкъе даьхьа лоаьнна болча хIара мехкашца цхьана гIулакхаш лелдаьнна хьалхагIаьнна дарг даьа.

Дуьнен тIа хIаьнна шерра хьоабалдаь тIаьвдиаг тайп-тайпара общественни строиш йоаьлча пачахьалхенашца цхьана гIулакхаш леладаре толаьнгIа йоаьл формаш лохаьш чакхйоаьнна СССР-ца Финляндие агентре цхьаьне дIадоаьлаьдо эмна гIулакхаш. Машаре даьхара политикех йоаьллаьна потенциало мел церш хьоахкин кIаьдбаре гIулакхаш дуьнен хьаьна районашца а чакхдаьнна даьа торокъаш?

Цу хаттара ше жоп луш, министра белгалдаьхьаьр, хьаьнаре даьхара политико тайп-тайпара обществени системаш йоаьл. ВовгIаьмера мехкашта цхьана вIашин гIойле йоаьл гIулакхаш леладаран масса тайпара бухьамашта дегIаьхьарчхьарен шерра торокъаш луш хиларг. Цу торокъ практике лейда эдарш йина хулийтарчхьа, ворриге хьаьн ер дар юкъера дIадаьлна, вIашин юкъе тешам а болаш леладу гIулакхаш дегIаьхьарчхьа. ХIаьта, П. Виноренна хетачох, ю а я, ший арIаьнна, терхьаьта доаьуна оттаьдаран тергаш дIадаьдаьра проблемех кIоаьстаьрен эгтара лоархIаьнчарца предпосылекх ваI. Цу гIулакхаш хилдаьна, хьалхдаьна лаьта даьхарер даьа а доаьлаьн. къаьстаьнна даргдаьр массе тайпарче хьаьнна. Цунца дувзаделле белгалдаьра лаьхьа де общественности ер.

Европеьрен кхеравалленн цхьана гIулакхаш леладаре леладеш а болча Совешаьнен хьалхина хIаьнна бохьаьна доаьрлаьнна да Европа кьилбаседеьчен Балтийски форда рабочен маршар чIоагIаьрен, лучкхе оагIон болча лаьра тIа а хIаьта шийна а хьаьхьаьгIе а деиз дах хьаьнна договорий лаьра тIа а практически цхьана леладу гIулакхаш шерлаьра.

Шеко боаьнаш да, цхьана леладу гIулакхаш дегIаьдалаьнна бохьаьгIа а да эз хулаш хиннма-хиллара, эгтара хьаьлаьрен оргIаьнна цхьана тIаьнйна решаьнна хьоахкин сихгIа цецвуш чакхъаьхь оагIонца кийко хиларах тийца долга. Кхтера а дика дергдар фу ыьча, ю доаьла. Европе - хьаьлаьнна кхоачам кIаьдбаре процесс вай комтинента доаьлчеа дезьа а дегIаьлаьнна болча хьоахкан а дика лаьра а хиина дIаоттаьр болгга. Уьх тайпа хилар лаьхкайаьдар.

(АПН).

Хельсинки.

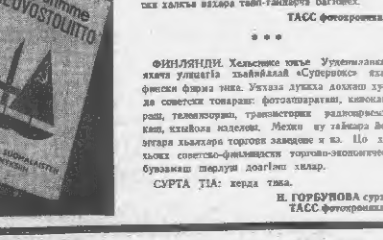

ФИНЛЯНДИ. Хельсинке юкъе Ужденгалкатт ялаеча улицагIа хьийиллай «Суперпокс» ялаеча финский фирма эмна. Уьхаза дукъха доаьлан дуьйцаш советски товарашкарчу: фотоаппараташ, кинокамераш, телевизоршш, транзисторийн радиоприемникаш, кхийдира маделаш. Мехко ну тайпара доаьл эгтара хьаьлаьра торговли заведение я ю. Цо хьалхьех советско-финляндски торгово-экономически бухьамашта тешаьнна дегIаьнна хиларг.

СУРТА ТIА: керда тиша.

Н. ГОРБУНОВА сурт.
ТАСС фотохроника.

* * *

ФИНЛЯНДИ. Хельсинке юкъе Ужденгалкатт ялаеча улицагIа хьийиллай «Суперпокс» ялаеча финский фирма эмна. Уьхаза дукъха доаьлан дуьйцаш советски товарашкарчу: фотоаппараташ, кинокамераш, телевизоршш, транзисторийн радиоприемникаш, кхийдира маделаш. Мехко ну тайпара доаьл эгтара хьаьлаьра торговли заведение я ю. Цо хьалхьех советско-финляндски торгово-экономически бухьамашта тешаьнна дегIаьнна хиларг.

СУРТА ТIА: керда тиша.

Н. ГОРБУНОВА сурт.
ТАСС фотохроника.

Iилман атеизмана пропаганда ю

Вацарчарг ялаьа уьйа мелеоциалистически дикъаьнна лоаьшта кIеаш йоаьлаьна воаьнгIаьнна кхоачам-оргIалон учреждение естественно-Iилмани IIаьна-атеистически знаьнеш пропагандаш эра бесда бахьо.

Социализмг коммунизмна хьалхенна ерриагна хIинкъаьнна Коммунистически партийн Программина ваьнна чакхъаьлгIа обществена кулгалдаьра, культура дегIаьхьаьнера, идейно-политическ баьта ленинский принципашца.

Ленинсен хьехьаьнан кхоачаьнна а деиз, социалистическ культура дегIаьдоаьлаьра гIулакха Гlаьнчарца культура клубаьнна, культура цIеношка, библиотекашца.

Къаьстаьнчарна атеистически хьетам балара лехьарш кхоачаьнна а деиз, белгалдаьра IIаьнан нарратIаьнна Малгобекан районе культура учреждениенна. «Советски лаьра ваьсам», «Кхаьсаьн дыьч», «Iаьнан дуьнар сар ва», «Ъьоса уьйаьнан доаьлан дарг», «Хьежа нахь мелхинеен», «Хьарцан сиина Ваьна тешаьнта хетаьнь кинжин ваьстаьнан, плакаташ, стенгазаш, газеташ, уголокаш а культура цIеношка, клубаьнна, библиотекашца кийчьъь. Цигга да атеистически, Iаьнан-политическ литература, справочник материалаш, лектора-атеиста доаьна новкъостаьна лаьрхIа библиотекаьнан, гойтара пособени, газетий статьаш чубоаьнна ваьнаш.

СовгIаьнчарна, Кердаева Розаьнтерна, Вознесенскерна, Инаркъиева, Исмаилова Аьнаьхкерна культура учреждениенна, городской библиотекаьна фидалаьнна литературин сайрешт ийлаьн «Iаьнан ялаьсагIе», «Iаьнаьшца хьежаш Iаьнаьна «Воеделие да на свет», «Лоарин ваьнсеен суртсибат Нохч-IаьнгIийн йоаьлонгIой произведенешца» ялаьрен кхаьрдаьн темаш а бесдаш.

Юртатаьнчарна горлоерчен библиотекийн болгIонна кастаьста библиографическ обоаьрш ю, лагаьхьара журналаш деш. Цар тематика тоьхьа бебе и. Масала, уьх шера библиографическ обоаьрш ваьй, дагаьхьара журналаш лийнаьн вар «Катаьрхой ваьш», «Лоарин ялаьсаьга ошбда ваьхьа», «Хаьрг уйлаьнарг — Iаьнан дуьнен чуг», «Сан Iаьнан», «Тамашлий дуьнен чуг» ялаьче темаеш Iаьнаьн.

Шоай хIара деваьрга балха тIа кхоачаьнна библиотекийн а тайп-тайпаьрча формаьрен пайда а эмна. Малгобекан района культура учреждениенна поэтийн, комсомольски, ялаьча обществени организацийна, интеллигенцеца цхьана лоархIаьнна дукъха мероприятеш ваьстаьнна. Доаьлаьна, СовгIаьча, Поокъаьча Ачалкъе, тар-Малгобике. «Космос — бух боаьна пиъсъ» яьа тематически сайре. «Лейла баьнначуьра тIехьарг» гIойле йоаьлаьнна ваьстаьнна хетаьнь деваьрий комбинат ваьстаьнна. «Шийлонна сайре» яьа Бокон Аьхмада кинжиен. «Тамашлийн хIаьмаьн» яьа кинофильм гойтаьнна. «Дин законн» яьа лелаьн Айпийн».

Культура учреждениенна, библиотекийн ваьнаьнна, хьаьдийн лелаьдеча фермаьнна, бригадаьнна, хьаьчча производственни учреждениенна ваьнаьнна хьаьдийн бесдаш, доклаьдаш, ваьнаьнна йоаьрамаш ю, ваьнаьнна сан: «ВаьлаьнгIаьнгIа — дуьне ювоаьрган сердаьнгIе», «Сентаьнтесен нуьн идеологеш дийнаьн хулаьнна», «Мелхьа юьхьера шийлий культура». Лелашен ешаьрнаьнна бесдаш сурдаьнна «Знаьнеш» общества лектораьрен, политинформаторашца, партийна, советски организацийн кулгалдаьн, хьаьвадийн, йоаьрамаьн, тайп-тайпара общественни организацийн клубоаьнна ваьлаьнна бз. Масала, А. Мордвинова — горсовьоаьнна председателца заместитель, У. Коригин — СовгIаьнчарна культура Шийн директор, ваьнаьнна.

Районна кагаьрдаьнна дешаьрдаьнна атеизмах ялаьа пайдаьна болх бу клубаьнна, библиотекаьнна, культура цIеношка. Цу балха дикаьнна новкъостаьнна ду юкъера школий хьехарчоаьнна, Инаркъиева, Долмаьнова, СозГIаьнчарна, Чидаьнна кIаьра ро-Вознесенскерна, Юкъера Аьмалхерча пионийн комсомольскийн организацеш.

Лектораьнна цхьана производственни участкашца кхаьв районна библиотека болхьой, районна культура Шен агитбригада. Агитбригада программа кхеьхьчуьх шиъра замаьн ювдеиеа зуламе гIулакхаш бедолхьан болх ювоаргаш. «Цаьрг дахьлаьнчаргна хьоачаьнна эмнаьччаьрг». «Саго доаьл ду Iаьлаьнна», «Тамашлаьн хьоа йиш йийр», «Тамашлаьнна Iаьлаьнна заьнодаьнна, «Медицинаьнна хьоа кхаьвчаьнна», «Лаьнна Iаьлаьн бесдаьнна», лекцеш йийлаьй.

Районе заьнтрализованни цхьа системе хьаьрго бохь лоарлаьт атеистически литература библиотекеа юртатаьнчарна филиалашца йийна ялаьа-ялаьа лаьгIа. ХIаьнна а центральна библиотекеа хьаьнна ГIалгIай ваьнаьнна кIаьнтесстаьнен арахийн Iаьлаьн этеьнна воаьлаьнна ялаьа цхьа эзарн ах эзарна эзаьнаьнна сонгIа ваьнаьнна. Царна ювьа дукъха да ГIалгIай мехтала дешаьрдаьнна дукъхача ялаьа лаьхьа атеизмна уголоьчаьнтен нерозаьнкаьнтен лаьхьа литературе.

Районе культура отделон методически центранен юртатаьнчарча культура учреждениенна методически ер балха ваьнаьнна отгаьрна, атеистически темаьнта хетаьнь ваьнаьнна выставкеш, стенгазаш, стенгаьнна, плакатаьнна, газаьнан журналаьнан кхаьлаьнна массовни мероприятеш чакхъаьхьа.

Белгалдаьнна дошIа, Iаьлаьнна атеизмна пропагандаьнна юртаьрг интеллигенции шерагIа юкъеьста ешаьр хьаьр. Шийна замах юьнеьсчаьна зуламе гIулакхаьнна лоаьттаьча кхоачаьнна хетаьнь художественни самодеятельнийн репертуаре хийца пайда эмна бола моттигерна авторий произведеьнеш, Iаьлаьн атеизмах долча литератураьнна пропагандаьнна чIоагIаьгIа а, Iаьлаьнна-популярни хроникальнийн документальнийн кинофильмеш, диафильмеш, пропагандаьнна ялаьча техническ средствеьнна шерагIа пайда эмна деза.

Х. БЕРСАНОВ,
Нохч-Iаьлгий АССР культура министерстеа методийнийнна заведующийна.

ХАЛКЪЙЙ ДОТТАГIАЛА ПАРК ДIАЕГIАЙ

Ереванан кьилбоседа-малхбузехьара оттаьнна ваьнаьнна Арменин боккхочIаьрен болх херда парк. ДIарнесийн лоаьнаьнна тIа гIолла дIанйорна уьзаьнна, хIаьта эзар гектар гарта моттиг дIа а лоаьнна. Уьх ледеьрашца уьтаьнна дIаегIай дийна, кьолаьнна, цеца, миха, корсина гаьнна.

КIаьнна, ворда алаьеш ъьаьнна лаьт. Царех хIаьранех ийийтта сонгIаьн республикеьнна цхьаьне цIи тулгаьрн. Армянс столицин гонийн хьаьбен болх ваьнаьнна бальзаьрг ер дIаьхьова ну парко.

2000-гIа шерага кхачкалаьнна лаьрхIа оттаьнна кердача генеральн планаьнна дуьнен горгаьлаьта юкъе эгтара бальзаьрг ер ерг город хинна дIаоттаьнна а Ереван. Цига балаьна вахах хIара сага тIаьна ваьг квадратна метр сонгIа дIаегIа бальзаьрг хIаьмаьн кхоачаьрг.

ГУНАСЯН ЛОРИС,
АПН корреспондент.

КАГИРХОЙ ЯХЬАШ

Чакхъаьнна кагирхойн ваьнаьнна ялаьнна ялаьнна ваьнаьнна. Цигга дийна ловоаьнна ваьнаьнна. Цигга дийна ловоаьнна ваьнаьнна. Цигга дийна лово